

pryrodno-zapovidnoho fondu [Harmonization of relations between students and nature through interaction with institutions of nature reserves]. *Osobystist u prostori vykhovnykh innovatsii – Personality in the space of educational innovations: coll. of the scientific papers of the All-Ukrainian scientific-practical conference of the Institute of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for 2018*. (pp. 360–364). Bekha, I. D., Dokukinoi, O. M., Malynoshevskoho, R. V. (Ed.). Ivano-Frankivsk, Ukraine: NAIP. [in Ukrainian].

6. Rudenko, L. D. (2008). *Vzaiemodiia simi i shkoly u formuvanni ekolohichnoi kompetentnosti shkoliariv [Interaction of family and school in the formation of environmental competence of students]*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].

7. Tytarenko, L. M. (2007). *Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti studentiv biolohichnykh spetsialnosti universytetu [Formation of ecological competence of students of biological specialties of the university]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].

8. Pustovit, N. A., Prutsakova, O. L., Rudenko, L. D., Kolonkova, O. O. (2008). *Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti shkoliariv [Formation of ecological competence of schoolchildren]*. Kyiv: «Pedahohichna dumka». [in Ukrainian].

9. Shapran, Yu. P. (2012). *Ekolohichna kompetentnist maibutnikh uchyteliv biolohii: yii sutnist ta diahnozyka [Ecological competence of future teachers of biology: its essence and diagnostics]*. *Zbiór raportów naukowych. «Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań»*, 100, p. 35. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». [in Ukrainian].

Отримано редакцією 6.05.2022 р.

УДК 378.015.31:159.93

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-108-117

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ХОДІ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гриценко Андрій Петрович

доктор педагогічних наук, завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.

e-mail: gnpuhistory@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9107-1394

У проаналізовані основні принципи та визначені можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. Звернено увагу на закріплення на законодавчому рівні, зокрема, у Державному стандарті базової середньої освіти, затвердженому 2020 р. Постановою Кабінету Міністрів України, серед широкого переліку компетентностей саме інформаційно-комунікаційної як найперспективнішої в умовах розвитку інформаційного суспільства. Представлено як один із важливих аспектів удосконалення освітнього процесу через створення інформаційно-освітнього середовища закладу освіти для вивчення навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей у складі шести компонентів: електронні підручники, посібники; мультимедійні презентації; електронні історичні атласи; інформаційно-довідкові мультимедійні видання; ігрові історичні навчально-розвивальні видання; тестові програми контролю.

Ключові слова: ІТ-технології, модельні навчальні програми, громадянська та історична освітні галузі, інформатизація освіти, інформаційно-освітнє середовище.

Постановка проблеми. В умовах розвитку інформаційного суспільства відбувається інтенсифікація та вдосконалення освітнього процесу, зокрема в закладах загальної середньої освіти. Це досягається застосуванням в освітньому процесі цілого ряду інноваційних технологій, а також оновленням цілей та змісту навчання, зокрема, завдяки вдосконаленню нормативно-правової бази в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». Так, новий Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [13], визначає основні вимоги до обов'язкових результатів навчання на основі компетентнісного підходу. Концептуальні засади означеного документа реалізуються у змісті розроблених у 2021 р. 82 модельних навчальних програм, 9 з яких забезпечують викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей [21].

Серед визначених одинадцяти компетентностей (вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична; у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна; навчання впродовж життя; громадянські та

соціальні; культурна; підприємливість і фінансова грамотність) в умовах інформатизації освіти важливу роль, на наш погляд, відіграє формування у здобувачів освіти саме інформаційно-комунікаційної компетентності. Вона передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання ІТ-технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності [28].

Тобто сучасні інформаційні технології, поза всяким сумнівом, сприяють ефективнішому засвоєнню здобувачами освіти навчального матеріалу та підвищує в них комунікативні навички та вміння висловлювати свої думки і почуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти впровадження ІТ-технологій в освітній процес досліджували такі вчені, як В. Биков [4], Л. Богдановська [5; 6], О. Глазунова [7], О. Гуменний [10], Р. Гуревич [11; 12], Ю. Жук [15; 16], Л. Карташова [18], Н. Морзе [22], С. Прийма [27], О. Спірін [33], О. Худобець [36] та ін.

Дослідники вважають ІОС педагогічною системою, яка реалізується в освітньому процесі як сукупність технічних і програмних засобів зберігання, опрацювання і передавання навчальних даних. У нинішніх умовах ефективність застосування ІОС залежить від правильного добору та взаємної координації компонентів указаної системи у складі електронного комплексу навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін [34 с. 61–62].

Формулювання мети статті. Незважаючи на такий рівень наукових досліджень, проблема визначення можливостей використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітньої галузі базової середньої освіти недостатньо досліджена в педагогічній теорії та практиці. Виходячи з цього, метою статті є визначення оптимальних складових ефективного використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Проблема вдосконалення освітнього процесу, зокрема на основі створення інформаційно-освітнього середовища (далі – ІОС) закладу освіти, на сьогодні є вкрай актуальною. Тому в сучасних умовах інформатизація освіти може бути ефективнішою за реалізації ряду умов: комп'ютерного та мультимедійного супроводу освітнього процесу з організацією мережевого онлайн-спілкування електронного документообігу та моніторингу якості освіти через діагностику навчальних і особистісних досягнень учасників освітнього процесу та створення освітніх електронних та інформаційних ресурсів.

Під поняттям «інформаційні ресурси» ми розуміємо сукупність даних, організованих для ефективного отримання, зокрема при вивченні навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей здобувачами освіти достовірних відомостей в інформаційних системах: бібліотеках, архівах, фондах, банках даних та інших видах інформаційних систем.

До того ж у сучасних умовах має змінюватися сама модель освітнього процесу. Дійсно, в умовах інформаційного суспільства можна підготувати матеріал практично з будь-якої теми, представлений за допомогою текстової, звукової, графічної, відеоінформації з організацією діагностики знань. А вже нині головним чинником добору змісту освіти та використовуваних освітніх технологій стають вимоги до результатів навчання як умова підвищення якості освітнього процесу [9].

Більше того, у здобувачів освіти при вивченні навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей, на думку розробників нового Державного стандарту базової середньої освіти, мають бути сформовані вміння використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення. Також сучасні учні повинні вміти створювати вербальні та візуальні (графіки, діаграми, фільми) повідомлення, мультимедійні презентації соціального та історичного змісту та поширювати їх [28]. Тобто важливим стає питання не лише ознайомлення з наявними ІОС, ефективного використання їх компонентів, але й можливості вдосконалення наявних ІОС та розроблення нових. Ми згодні з думкою дослідників І. Алейнікова [1], Л. Богдановської [5; 6], Р. Гуревича [11; 12], О. Худобця [36], С. Шевченка [37], що необхідно дотримуватись вікових і психологічних особливостей здобувачів освіти при використанні ІОС, спираючись на певні психологічні особливості сприйняття і мотивації. Тому важливим аспектом має стати вдосконалення у здобувачів освіти критичного ставлення до інформації з різних джерел та відповідальне використання засобів масової інформації [28].

Отже, завдяки використанню компонентів ІОС підвищується наочність у навчанні, підсилюється емоційний вплив, відбувається активізація навчальної діяльності з підвищенням уваги, кращим запам'ятовуванням, сприйманням, а відтак, і засвоєнням навчального матеріалу, поглиблюються міжпредметні зв'язки з використанням доступу до мультимедійних даних в інтернеті за умови їх критичного опрацювання. Проаналізувавши компоненти освітнього процесу, дослідниця В. Імбер визначила певні педагогічні умови їх застосування: мотиваційне забезпечення оволодіння здобувачами освітнімультимедійними навчальними засобами (далі – МНЗ) в умовах створення ІОС; алгоритмізація вчителями навчального процесу на основі їх системного використання; оволодіння етапами мультимедійної візуалізації навчального матеріалу [17, с. 49].

Названі умови використання компонентів ІОС при вивченні навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей у 5–9-х класах більш ефективні за умови ретельного підходу до вибору засобів, перевірки їх адекватності, правильності наведених у них даних та певної систематичності їх застосування в освітньому процесі. Спираючись на їх предметне наповнення й функціональне призначення, можна виділити шість груп компонентів ІОС, використовуваних у процесі вивчення навчальних предметів громадянської та історичноосвітньої галузі: 1) електронні підручники, посібники та електронні навчально-методичні комплекси (далі – ЕНМК) з історії та громадянської освіти, що включають взаємопоєднані та структуровані з допомогою технологій гіпертексту, мультимедіа й гіпермедіа тексти, біографії та портрети історичних діячів, мапи, історичні документи, хронологічні таблиці, словники термінів і понять, ілюстративний матеріал, відеофрагменти, тестову програму для перевірки знань та вмінь за темами, що вивчаються у навчальному курсі; 2) мультимедійні презентації із застосуванням ефектів анімації та голосовим викладом навчального матеріалу, що передбачає їх уведення на всіх етапах вивчення навчальних предметів громадянської та історичноосвітньої галузі; 3) електронні історичні атласи, що, крім історичних мап, містять короткі анотації до історичних подій, ілюстрації та тестові програму для перевірки навчальних досягнень із кожної теми; 4) інформаційно-довідкові мультимедійні видання (електронні енциклопедії, як, наприклад, українську «Вікіпедію», галереї, інтернет-ресурси), де розміщені відомості та ілюстрації про історичні події та видатних історичних осіб [38, с. 93–94]; 5) ігрові історичні навчально-розвивальні видання, створені з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти, що в цікавій ігровій формі підвищують зацікавленість до вивчення минулого людства; 6) тестові програми контролю історичних знань і вмінь з використанням ІТ-технологій – електронні засоби для здійснення всіх форм контролю сформованості предметно-історичних компетентностей згідно з навчальними програмами [31].

Отже, компоненти ІОС завдяки своїй інтегрованості, інтерактивності та наявності гіпертексту підвищують у здобувачів освіти мотивацію до навчання, дидактичну ефективність занять у закладах освіти через наочність, позитивний вплив на емоційний стан та, нарешті, економлять час. Тобто названі складники за рахунок уведення до процесу викладання навчальних предметів громадянської та історичноосвітньої галузі згідно з новим Державним стандартом базової середньої освіти істотно вдосконалюють функціонування всіх підсистем – змінюються способи оволодіння історичними даними за рахунок миттєвого доступу до баз даних, форми навчальної роботи учнів стають інтерактивними, а зміст освітньої діяльності стає сучасним та новітнім. До того ж метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та визначення зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами. Також у цьому переліку важливу роль відіграє формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції [28].

При цьому важливе місце посідають фахові навчальні предмети громадянської та історичної освітніх галузей. Методика їх викладання у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) разом із самим навчальним предметом завжди була істотним компонентом підвищення якості освіти, але останнім часом вона набуває особливого значення, в т. ч. і завдяки використанню дидактичних можливостей навчального курсу та впровадження інновацій [8, с. 148].

Адже серед обов'язкових результатів навчання учнів 5–9-х класів з громадянської та історичної освітніх галузей, визначених новим Державним стандартом базової середньої освіти, на наш погляд, слід виокремити такі. Учні на період закінчення ступеня базової середньої освіти (тобто

9-го класу) мають усвідомлювати власну гідність з реалізацією власних права і свобод та протидії проявам дискримінації; мислити історико-хронологічно з орієнтацією в історичному часі та встановленням причинно-наслідкових зв'язків між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі; мислити критично, використовуючи різні джерела інформації; мислити геопросторово з орієнтацією в соціально-історичному просторі; мислити системно, виявляючи взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміти множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації; дотримуватися демократичних принципів, усвідомлення необхідності утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства [28].

До того ж вивчення учнями 5–9-х класів навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей завжди потребує узагальнення знань і навичок з основ інформатики щодо застосування знань із використання ІТ-технологій в освітньому процесі. Крім того, потреба в підвищенні якості освіти вимагає залучення міждисциплінарних зв'язків з українською та зарубіжною літературами, етикою, мистецтвом (живописом, театром, кіномистецтвом, хореографією) тощо. Багато уваги в ході вивчення історичного матеріалу приділяється питанням залучення значного обсягу візуальних та звукових даних.

Відтак, навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі в поєднанні з навчальними предметами суміжних освітніх галузей мають достатньо широкий простір для педагогічної творчості у напрямі створення МНЗ, тому що дають можливість поєднувати аудіовізуальні відомості, представлені в різній формі (відеофільм, текст, графіка, анімація, звукові дані, слайди). На нашу думку, саме ці навчальні предмети потребують збагачення традиційних текстів підручників візуальним та звуковим супроводом, поєднання різних медіасередовищ.

До того ж їх вивчення наразі стає надзвичайно актуальним і набуває особливого значення в процесі вивчення навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі через те, що в організації освітнього процесу в закладах освіти спостерігається певна переорієнтація цінностей: пріоритетна увага надається розвитку критичного мислення; умінню працювати з великою кількістю відомостей; організації діяльності, спрямованій на краще запам'ятовування матеріалу із залученням усіх каналів сприйняття завдяки застосуванню ІТ-технологій; розвитку самостійної активності учасників ОП замість переважання фактології. Про це свідчить аналіз чинних навчальних програм з історії України та всесвітньої історії у ЗЗСО [23; 24; 29], це доводять і сучасні наукові розвідки (К. Баханов [2; 3], О. Пометун [26], О. Томаченко [35] тощо).

Таким чином, ми вважаємо, що на нинішньому етапі поняття засобів навчання, яке існувало в традиційній освітній моделі, наразі поступово трансформується в категорії «єдиний інформаційний освітній простір» (А. Могильов, Т. Яшина [20]), «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище» (Л. Петухова, О. Співаковський [25; 32]), що реалізуються в процесі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як складники www-серверів та інших інтернет-ресурсів і процесів. Науково-педагогічний обіг оновлюють поняття «освітній веб-ресурс», «освітній веб-сайт».

Використання електронних освітніх ресурсів стає перспективним напрямом оновлення освітнього процесу в ЗЗСО. Передусім це стосується розроблення й упровадження нової ефективної освітньої технології дистанційного навчання (далі – ДН), яка відбиває тенденції інформатизації сучасної освіти й інтенсивно розвивається. Адже обставини життя та організації освітньої діяльності у світі за останні два роки в умовах карантинних обмежень, спрямованих на запобігання поширенню COVID-19 (2020-2022 рр.) та протягом останніх майже трьох місяців в результаті повномасштабного російського вторгнення в Україну та уведення з 24 лютого 2022 р. воєнного стану по всій території України, навіть в умовах змішаного навчання роблять значний акцент саме на дистанційні форми організації освітнього процесу. Сказане підтверджується розробленими численними програмами, формами і методами дистанційного навчання, впроваджуваними останнім часом у вітчизняних закладах освіти. Серед різних видів МНЗ важливе місце відводиться вебпроектам, що належать до категорії віртуальних музеїв або віртуальних галерей. Подібні проекти допомагають переглядати дані з будь-якого місця світу за умови доступу до інтернету. Це стосується передусім вільного віртуального доступу до великої кількості історичних джерел і артефактів із краєзнавчих та історичних музеїв й архівів, що, безперечно, сприяє кращому засвоєнню історичних відомостей.

Відтак, не викликає сумніву той факт, що інформаційно-технологічне середовище породжує

особливу соціально-культурну реальність, в якій виникають, поширюються і споживаються віртуальні культурні феномени. Таким чином, у результаті інтенсивного розвитку інформатизації і глобалізації соціокультурних процесів постав новий соціокультурний простір, що отримав назву віртуального. Підтримуючи позиції ряду вчених (Л. Жук [14], С. Матвєєва [19], Т. Пуніна [30]), ми вважаємо за потрібне диференціювати наявні освітні інформаційні ресурси за їх використанням у різних сферах освіти: для дистанційного та очного навчання тих чи інших навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; для дослідницької діяльності; консультативного призначення; віртуальних методичних об'єднань; інтернет-проектів; навчальних закладів; освітньо-довідкового характеру (електронні енциклопедії, сайти-словники, бази даних тощо); для поширення культурно-освітніх даних, а також змішаного типу [30].

Таким чином, удосконалення освітнього процесу за допомогою ІТ-технологій стає більш ефективним, бо цілий ряд наявних комп'ютерних програм та додатків (Gmail, Google Classroom, Google Keep, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Презентації, Google Форми, Google Малюнки, Google Мої карти, Google Сайти, YouTube, Довідка Google, Інструменти безпеки Google), де подається зміст навчальних предметів засобами мультимедіа, дозволяють поєднувати процеси вивчення, закріплення та засвоєння навчального матеріалу. При цьому ефективність зростає завдяки систематичному використанню цих сервісів під час викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі. Цей аспект тим більше стає актуальнішим на початку масового переходу всіх 5-х класів ЗЗСО України з 1 вересня 2022 р. на викладання за новими модельними навчальними програмами.

З цією метою фахівцями кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка розроблено ряд програм підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та інших категорій працівників «Упровадження модельних навчальних програм НУШ для ефективного функціонування базової середньої освіти». Вони передбачають теоретичну та практичну підготовку вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів передвищої та вищої освіти громадянської та історичної, а також соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей тощо.

Крім аналізу модельних навчальних програм, відповідної освітньої галузі та самого Державного стандарту базової середньої освіти, як основи для реалізації концепції «Нова українська школа» в 5–9-х класах, також вивчається практичний досвід пілотування навчально-методичних матеріалів (підручник і робочий зошит для учнів, рекомендації для вчителів) у пілотних 5-х класах Нової української школи у 2021–2022 навчальному році. Підвищена увага в ході аудиторної та самостійної роботи зосереджена на особливостях застосування оновлених методів, прийомів і засобів на заняттях в умовах упровадження модельних програм НУШ для базової школи. Завдяки використанню сервісів Google meet та Google Classroom опрацьовуються основні інноваційні методики та технології в умовах інтерактивного навчання та, зокрема, використання сучасних технічних засобів навчання. Передбачені контрольні заходи та підсумкова атестація як одна з умов одержання свідоцтва про підвищення кваліфікації.

Висновки (з перспективами подальших розвідок із напрямку). Отже, організовані форми підвищення кваліфікації працюючих учителів в умовах реалізації концептуальних засад нового Державного стандарту базової середньої освіти допомагає вирішити низку найважливіших завдань удосконалення освітнього процесу під час викладання навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей: сприяє формуванню основних ідей, теоретичних понять; урізноманітнює форми перевірки знань; уможлиблює проведення диференційованої роботи за допомогою створення пошукової проблемної ситуації під час занять, застосування різноманітних дидактичних та навчально-технічних засобів в умовах переходу від пасивного виконання навчальної роботи до пізнавальної активності з формуванням особистої думки під час вирішення проблемних і творчих питань.

Таким чином, процес удосконалення освітнього процесу з використанням ІТ-технологій в умовах упровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти має ряд перспектив за рахунок оновлення компонентів ІОС з урахуванням стрімкого розвитку сучасного ринку апаратних та програмних засобів ІТ-технологій в умовах очного, заочного, так і, останнім часом дистанційного навчання: усі складники дисципліни розташовані на ресурсі Google Клас, консультації викладача у достатньому обсязі забезпечуються електронним листуванням або через названий ресурс, а також з допомогою організації конференцій

на платформі Zoom тощо. Отже, розвиток ІОС у закладах освіти на сучасному етапі є пріоритетним напрямом означеного процесу. Порушенні питання не вирішують всі окреслені аспекти та мають перспективи подальшого розвитку та вдосконалення насамперед завдяки неухильній інформатизації освітнього процесу та відповідному вдосконаленню законодавчої бази.

Список використаної літератури

1. Алєйніков І. А. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій на уроках історії і права. *Інформаційно-комунікаційні технології навчання: психолого-педагогічні та дидактичні аспекти впровадження*. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2011. С. 21–24.
2. Баханов К. О., Мирошніченко В. О. Формування предметних компетентностей засобами проектного навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2018. 128 с.
3. Баханов К. О. Шкільна програма з історії: становлення змісту. Харків: Видавнича група «Основа», 2009. 127 с.
4. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2006. Вип. 1 (1). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/506/> (дата звернення: 23.04.2022).
5. Богдановська Л. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії. *Рідна школа*. 2013. № 3. С. 62–65.
6. Богдановська Л. П. Особливості викладання курсу всесвітньої історії при застосуванні засобів інформаційно-комунікаційних технологій. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2009. Вип. 19. 2009. С. 47–53.
7. Глазунова О., Кузьмінська О., Волошина Т. Організаційно-методичні аспекти навчання студентів заочної форми навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія*. Київ: Міленіум, 2015. Вип. 208. Ч. 2. С. 50–64.
8. Грищенко А. Досвід створення мультимедійного підручника з історії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 147–151. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_2/27-2_2020.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
9. Грищенко А. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої педагогічної освіти. *Наукові записки БДПУ*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 241–247.
10. Гуменний О. Д. Мультимедійні проекти як засіб розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія*. Київ: Міленіум, 2015. Вип. 220. С. 14–20.
11. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
12. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посіб. Вінниця: ООО «Планер», 2005. 366 с.
13. Державний стандарт базової середньої освіти. *Сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 25.04.2022).
14. Жук Л. Г. Интернет-технологии как средство организации самостоятельной работы студентов технических вузов (на материале обучения иностранному языку): автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Санкт-Петербург, 2006. 22 с.
15. Жук Ю. О. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*: колективна монографія. Київ: Атіка, 2005. С. 195–205.
16. Жук Ю. О., Соколюк О. М. Характерні ознаки структури комп'ютерно орієнтованого навчального середовища. *Інформаційні технології і засоби навчання*: зб. наук. праць. Київ: Атіка, 2005. С. 100–109.
17. Імбер В. І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2008. 175 с.
18. Карташова Л. А. Особливості інформаційно-технологічних систем навчання майбутніх вчителів суспільно-гуманітарних спеціальностей у вищих педагогічних навчальних закладах України. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»*. 2010. Т. 3. С. 96–105.
19. Матвєєва С. А. Сайт як жанр інтернет-комунікацій (на матеріалі персональних сайтів учених): дис. ... канд. пед. наук: 10.02.15. Луганськ, 2006. 212 с.
20. Могилев А. В., Яшина Т. С. О понятии и структуре единого информационного образовательного пространства (ЕИОП). *Вопросы интернет-образования*. 2004. № 24. С. 20–26.
21. Модельні навчальні програми. *Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-programy/> (дата звернення: 25.04.2022).
22. Морзе Н. В. Використання Wiki-технологій для організації навчального середовища сучасного університету. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2015. № 1. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.115n25> (дата звернення: 25.04.2022).
23. Навчальні програми для 5–9 класів. Історія України. Всесвітня історія. *Сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 28.04.2022).

24. Навчальні програми для 10–11 класів. *Сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 27.04.2022).
25. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засоби формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2009. 468 с.
26. Пометун О., Фрейман Г. Сучасні цілі та завдання шкільної історичної освіти в Україні. *Історія України*. 2006. № 19. С. 8–13.
27. Прийма С. М. Теоретико-методологічні засади проектування і функціонування систем відкритої освіти дорослих в Україні: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2015. 40 с.
28. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вер. 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 25.04.2022).
29. Про внесення змін до навчальних програм з історії України для 5–9 та 10–11 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 16.04.2022).
30. Пунина Т. Г. Проектирование и размещение в сети Интернет административных сайтов образовательных учреждения: учеб.-метод. пособ. Тамбов: Педагогический Интернет-клуб, 2007. URL: <http://window.edu.ru/resource/118/47118> (дата звернення: 03.09.2020).
31. Сергієнко В. П., Гриценко А. П. Особливості класифікації мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення історії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 1 (42). С. 183–191. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2020-1-42-183-191> (дата звернення: 25.04.2022).
32. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон: Айтлант, 2012. 386 с.
33. Спірін О. М. Основи створення системи електронних бібліотек наукових і навчальних закладів. *Електронні інформаційні бібліотечні системи наукових і навчальних закладів: монографія / за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна*. Київ: Педагогічна думка, 2012. С. 65–79.
34. Тітов С. В., Тітова О. В. Інформаційна підтримка навчальної дисципліни за допомогою веб-ресурсу. *Проблеми теорії й практики дистанційної та електронної освіти (ПДЭО-2013)*: матеріали 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ялта, 27–31 трав. 2013 р.). Ялта: РВУЗ КГУ, 2013. С. 60–62.
35. Томаченко О. В. Трансформація змісту шкільних програм з історії (1989–2010 рр.). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Історичні науки*. 2012. Вип. 3.33. С. 192–200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2012_3.33_27 (дата звернення: 23.04.2022).
36. Худобець О. А., Чебослаєв Ю. Н. Використання технології презентацій в практичній роботі шкільного вчителя історії. *Історія та правознавство*. 2005. № 25. С. 19–21.
37. Шевченко С. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні суспільних дисциплін. *Народна освіта*. 2007. Вип. 2. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/2/statti/shevchenko_s/shevchenko_s.htm (дата звернення: 27.04.2022).
38. Hrytsenko A. P. Peculiarities of using information and reference multimedia publications in the process of future history teachers training. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Вип. 3 (98). Житомир, 2019. С. 90–98. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(98\).2019.90-98](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(98).2019.90-98) (дата звернення: 25.04.2022).

THE USE OF IT TECHNOLOGIES IN MODEL CURRICULA OF CIVIC AND HISTORICAL EDUCATION IN BASIC SECONDARY EDUCATION

Hrytsenko Andrii

Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of History, Law and Teaching Methods
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *In the conditions of development of the information society there is an intensification and improvement of the educational process, in particular, in general secondary education institutions. This is achieved through the use of a number of innovative technologies in the educational process, as well as updating the goals and content of education, in particular, by improving the regulatory framework in the implementation of the concept of New Ukrainian School.*

Purpose. *The aim of the article is to determine the optimal components of effective use of IT technologies in the implementation of model curricula of civic and historical education in basic secondary education in the development of the information society.*

Methods. *The analyses of scientific, pedagogical, psychological and methodological literature on the topic of research, comparison, synthesis of analytical information were used.*

Results. *The article describes the basic principles and possibilities of using information technologies in the course of introduction of model curricula of civil and historical educational branch of*

basic secondary education. Attention is drawn to the consolidation at the legislative level, in particular, in the State Standard of Basic Secondary Education, approved in 2020 by the Cabinet of Ministers of Ukraine, among a wide range of competencies, namely information and communication, as the most promising in the information society. In the article presented as one of the important aspects of improving the educational process through the creation of information and educational environment of educational institutions for the study of civic and historical education.

Originality. The author presents general approaches to identify six main components of the information and educational environment: electronic textbooks and manuals, electronic historical atlases, information and reference multimedia publications, children's game historical educational and developmental publications and test programs to control historical knowledge and skills using multimedia.

Conclusion. The study agreed on some differences in terminology related to new teaching aids, including multimedia and a number of related concepts, taking into account the process of improving the educational process using IT technologies in the implementation of model curricula for civic and historical education in basic secondary education. Thus, the development of information and educational environment in educational institutions at the present stage is a priority of this process.

Key words: IT technologies, model curricula, civic and historical educational branch, informatization of education, information-educational environment.

References

1. Alieinikov, I. A. (2011). Psykholoho-pedahohichni aspekty vykorystannia multymediinykh tekhnolohii na urokakh istorii i prava [Psychological and pedagogical aspects of the use of multimedia technologies in history and law lessons]. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii navchannia: psykholoho-pedahohichni ta dydaktychni aspekty vprovadzhennia* – Information and communication technologies of teaching: psychological-pedagogical and didactic aspects of implementation, 21–24. [in Ukrainian].
2. Bakhanov, K. O., Myroshnychenko, V. O. (2018). *Formuvannia predmetnykh kompetentnosti zasobamy proektnoho navchannia [Formation of subject competencies by means of project learning]*. Kharkiv: Vydavnycha hrupa «Osnova». [in Ukrainian].
3. Bakhanov, K. O. (2009). *Shkilna prohrama z istorii: stanovlennia zmistu [School curriculum in history: the formation of content]*. Kharkiv: Vydavnycha hrupa «Osnova». [in Ukrainian].
4. Bykov, V. Yu. (2006). Teoretyko-metodolohichni zasady modeliuvannia navchalnogo seredovyscha suchasnykh pedahohichnykh system [Theoretical and methodological principles of modeling the learning environment of modern pedagogical systems]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, 1. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/506/>. [in Ukrainian].
5. Bohdanovska, L. P. (2013). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii na urokakh istorii [Use of information and communication technologies in history lessons]. *Ridna shkola – Native school*, 3, 62–65. [in Ukrainian].
6. Bohdanovska, L. P. (2009). Osoblyvosti vykladannia kursu vsesvitnoi istorii pry zastosuvanni zasobiv informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Features of teaching the course of world history with the use of information and communication technologies]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova – M.P. Dragomanov Scientific journal of NPU*, 19, 47–53. [in Ukrainian].
7. Hlazunova, O., Kuzminska, O., Voloshyna, T. (2015). Orhanizatsiino-metodychni aspekty navchannia studentiv zaочноi formy navchannia zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Organizational and methodological aspects of teaching part-time students by means of information and communication technologies]. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy – Scientific Bulletin of NULES of Ukraine*, 2, 50–64. [in Ukrainian].
8. Hrytsenko, A. (2020). Dosvid stvorennia multymediinoho pidruchnyka z istorii [Experience in creating a multimedia history textbook]. *Aktualni pytannia humanitarnykh – Current issues of the humanities*, 27, 147–151. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_2/27-2_2020.pdf [in Ukrainian].
9. Hrytsenko, A. (2020). Psykholoho-pedahohichni aspekty vykorystannia multymediinykh tekhnolohii u protsesi navchannia istorii studentiv zakladiv vyshchoi pedahohichnoi osvity [Psychological and pedagogical aspects of the use of multimedia technologies in the process of teaching history to students of higher pedagogical education]. *Naukovi zapysky BDP – Scientific notes of the BJP*, 1, 241–247. [in Ukrainian].
10. Humennyi, O. D. (2015). Multymediini proekty yak zasib rozvytku informatsiinoi kultury studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Multimedia projects as a means of developing the information culture of students of higher educational institutions]. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy – Scientific Bulletin of NULES of Ukraine*, 220, 14–20. [in Ukrainian].
11. Hurevych, R. S. (2012). *Informatsiini tekhnolohii navchannia: innovatsiinyi pidkhid [Information learning technologies: an innovative approach]*. Vinnytsia: TOV firma «Planer». [in Ukrainian].
12. Hurevych, R. S., Kademiia, M. Yu. (2005). *Informatsiino-telekomunikatsiini tekhnolohii v navchalnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh [Information and telecommunication technologies in the educational process and research]*. Vinnytsia: OOO «Planer». [in Ukrainian].
13. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. [State standard of basic secondary education]. (2020). *Ministry of Education and Science of Ukraine. mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>. [in Ukrainian].

14. Zhuk, L. G. (2006). Internet-tehnologii kak sredstvo organizatsii samostoyatelnoy raboty studentov tehniceskikh vuzov (na materiale obucheniya inostrannomu yazyku) [Internet technologies as a means of organizing independent work of students of technical universities (on the basis of teaching a foreign language)]. (*Extended abstract of candidate's thesis*). Sankt-Peterburg, Russia. [in Russian].
15. Zhuk, Yu. O. (2005). Orhanizatsiia navchalnoi diialnosti u kompiuterno oriientovanomu navchalnomu seredovyschi [Organization of educational activities in a computer-based learning environment]. *Informatsiine zabezpechennia navchalno-vykhovnoho protsesu: innovatsiini zasoby i tekhnologii*. (pp. 195–205). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
16. Zhuk, Yu. O., Sokoliuk, O. M. (2005). Kharakterni oznaky struktury kompiuterno oriientovanoho navchalnoho seredovyscha [Characteristic features of the structure of computer-based learning environment]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. (pp. 100–109). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
17. Imber, V. I. (2008). Pedagogichni umovy zastosuvannia multymediinykh zasobiv navchannia u pidhotovtsi maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv [Pedagogical conditions for the use of multimedia teaching aids in the training of future primary school teachers]. (*Extended abstract of candidate's thesis*). Vinnytsia, Ukraine. [in Ukrainian].
18. Kartashova, L. A. (2010). Osoblyvosti informatsiino-tekhnolohichnykh system navchannia maibutnykh vchyteliv suspilno-humanitarnykh spetsialnosti u vyshchykh pedagogichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Features of information-technological systems of training of future teachers of social and humanitarian specialties in higher pedagogical educational institutions of Ukraine]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Pedagogika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnologii» – Higher education in Ukraine. Thematic issue «Higher school pedagogy: methodology, theory, technology»*, 3, 96–105. [in Ukrainian].
19. Matveieva, S. A. (2016). Sait yak zhanr internet-komunikatsii (na materialii personalnykh saitiv uchenykh) [Site as a genre of Internet communications (based on personal sites of scientists)]. (*Extended abstract of candidate's thesis*). Luhansk, Ukraine. [in Ukrainian].
20. Mogilev, A. V., Yashina, T. S. (2004). O ponyatii i strukture edinogo informacionnogo obrazovatelnoho prostranstva (EIOP) [On the concept and structure of a single information educational space (UIEP)]. *Voprosy Internet obrazovaniya – Internet education issues*, 24, 20–26. [in Russian].
21. Modelni navchalni prohramy [Model training programs]. (2022). *Ofitsiynyi sait Instytutu modernizatsii zmistu osvity – Official site of the Institute for Modernization of Educational Content*. imzo.gov.ua. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>. [in Ukrainian].
22. Morze, N. V. (2015). Vykorystannia Wiki-tekhnologii dlia orhanizatsii navchalnoho seredovyscha suchasnoho universytetu [Using Wiki-technologies to organize the learning environment of a modern university]. *Vidkryte osvittie e-seredovysche suchasnoho universytetu – Open educational e-environment of a modern university*, 1. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.115n25>. [in Ukrainian].
23. Navchalni prohramy dlia 5–9 klasiv. Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia [Curricula for grades 5-9. History of Ukraine. World History]. (2019). *Ministry of Education and Science of Ukraine*. mon.gov.ua. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> [in Ukrainian].
24. Navchalni prohramy dlia 10–11 klasiv [Curricula for grades 10-11]. (2017). *Ministry of Education and Science of Ukraine*. mon.gov.ua. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [in Ukrainian].
25. Petukhova, L. Ye. (2009). Teoretyko-metodychni zasoby formuvannia informatychnykh kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Theoretical and methodological tools for the formation of information competencies of future primary school teachers]. (*Doctor's thesis*). Odesa, Ukraine. [in Ukrainian].
26. Pometun, O., Freiman, H. (2006). Suchasni tsili ta zavdannia shkilnoi istorychnoi osvity v Ukraini [Modern goals and objectives of school history education in Ukraine]. *Istoriia Ukrainy – History of Ukraine*, 19, 8–13. [in Ukrainian].
27. Pryima S. M. (2015). Teoretyko-metodolohichni zasady proektuvannia i funktsionuvannia system vidkrytoi osvity doroslykh v Ukraini [Theoretical and methodological principles of design and operation of open adult education systems in Ukraine]. (*Extended abstract of Doctor's thesis*). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
28. Pro deiakii pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [On some issues of state standards of complete general secondary education] (2020). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy – Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 898*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>. [in Ukrainian].
29. Pro vnesennia zmin do navchalnykh prohram z istorii Ukrainy dlia 5–9 ta 10–11 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [On modification of curricula on the history of Ukraine for 5-9 and 10-11 grades of general secondary education]. (2019). *Ministry of Education and Science of Ukraine*. mon.gov.ua. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>. [in Ukrainian].
30. Punina, T. G. (2007). *Proektirovanie i razmeshenie v seti Internet administrativnykh saitov obrazovatelnykh uchrezhdeniya [Design and placement on the Internet of administrative sites of educational institutions]*. Tambov: Pedagogicheskij Internet-klub. URL: <http://window.edu.ru/resource/118/47118>. [in Russian].
31. Serhienko, V. P., Hrytsenko, A. P. (2020). Osoblyvosti klasyfikatsii multymediinykh zasobiv navchannia u protsesi vyvchennia istorii [Features of the classification of multimedia teaching aids in the process of studying history]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of Olexander Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, 1, 183–191. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2020-1-42-183-191>

191. [in Ukrainian].

32. Spivakovskiy, O. V., Petukhova, L. Ye., Kotkova, V. V. (2012). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v pochatkovii shkoli [Information and communication technologies in primary school]*. Kherson: Aitlant. [in Ukrainian].

33. Spirin, O. M. (2012). *Osnovy stvorennia systemy elektronnykh bibliotek naukovykh i navchalnykh zakladiv [Fundamentals of creating a system of electronic libraries of scientific and educational institutions]*. *Elektronni informatsiini bibliotekni systemy naukovykh i navchalnykh zakladiv – Electronic information library systems of scientific and educational institutions*. (pp. 65-79). Kyiv: Pedagogichna dumka. [in Ukrainian].

34. Titov, S. V., Titova, O. V. (2013). *Informatsiina pidtrymka navchalnoi dystsyplyny za dopomohoiu veb-resursu [Information support of the discipline through a web resource]*. *Problemy teorii y praktyky dystantsiinoi ta elektronnoi osvity (PDEO-2013) – Problems of theory and practice of distance and electronic education (PDEO-2013): coll. of scientific papers of the 2nd International. scientific-practical conf.* (pp. 60-62). May 27-31, 2013, Yalta. [in Ukrainian].

35. Tomachenko, O. V. (2012). *Transformatsiia zmistu shkilnykh prohram z istorii (1989–2010 rr.) [Transformation of the content of school history programs (1989–2010)]*. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho – Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynsky Mykolayiv National University*, 3.33, 192–200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2012_3.33_27 [in Ukrainian].

36. Khudobets, O. A., Cheboslaiev, Yu. N. (2005). *Vykorystannia tekhnologii prezentatsii v praktychnii roboti shkilnoho vchytelia istorii [The use of presentation technology in the practical work of a school history teacher]*. *Istoriia ta pravoznavstvo – History and jurisprudence*, 25, 19-21. [in Ukrainian].

37. Shevchenko, S. M. (2007). *Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii u vykladanni suspilnykh dystsyplyn [The use of information and communication technologies in the teaching of social sciences]*. *Narodna osvita – Public education*, 2. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/2/statti/shevchenko_s/shevchenko_s.htm [in Ukrainian].

38. Hrytsenko, A. P. (2019). *Peculiarities of using information and reference multimedia publications in the process of future history teachers training*. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 3. 90-98. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(98\).2019.90-98](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(98).2019.90-98)

Отримано редакцією 30.04.2022 р.

УДК 378.016.811

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-117-124

ФОРМУВАННЯ ПУНКТУАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 8–9-Х КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кухарчук Ірина Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: irina.kyx24@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2854-1429

У статті досліджено особливості формування пунктуаційної компетентності в учнів 8-9-х класів на уроках української мови. На основі аналізу теорії і практики навчання української мови з'ясовано основні труднощі щодо засвоєння пунктуації в сучасній школі та використання учнями пунктуаційних ресурсів для вираження власних думок на письмі. Розкрито сутність поняття «пунктуаційна компетентність»; визначено основні складники пунктуаційної компетентності: когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-практичний. Відповідно до чинної програми з української мови охарактеризовано основні етапи засвоєння знань з пунктуації та формування пунктуаційних умінь. Представлено основні вправи та завдання, що сприятимуть формуванню пунктуаційної компетентності в процесі вивчення синтаксису простого та складного речення у 8–9-х класах.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, пунктуаційна компетентність, пунктуація, українська мова, синтаксис.

Постановка проблеми. В умовах сучасної мовної освіти відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти володіння пунктуаційними нормами як засобом спілкування – одне з головних завдань навчання української мови. Загальновідомо, що ефективне засвоєння пунктуації в школі сприяє комунікативному розвитку школярів, формуванню в них ціннісного ставлення до культури мовлення, готовності до писемної комунікації. Значущість оволодіння пунктуаційними вміннями зумовлена тим, що пунктуаційна грамотність є одним із складників комунікативної компетентності, одним із аспектів загальної мовної культури людини, забезпечує точність вираження думки і взаєморозуміння в писемному спілкуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пунктуація привертає увагу лінгвістів у зв'язку з розв'язанням низки завдань: взаємозв'язок усного та писемного мовлення, кодифікація мовних